

Fra tiden på Hasselø (Hasselø Plantage) 1930 – 1938

Af Herve Mortensen

Vi boede som ovenfor nævnt i otte år i Hasselø Plantage. Når jeg nu som gammel tænker tilbage på årene, mindes jeg dem som otte dejlige år. Jeg var enebarn, men fik af den grund ikke lov til alt. Jeg husker, at min mor især var meget streng i opdragelsen. Huset, vi boede i, var ikke helt færdigt, da vi flyttede ind, - men det blev det takket være en fætter, jeg havde. Han var en del år ældre end jeg og udlært tømrer. Vi havde petroliumsllys, da vi flyttede ind. Det blev senere erstattet med elektricitet. Der var heller ikke indlagt vand, men vi havde en udmærket brønd i gården. Køleskab eller fryser eksisterede naturligvis heller ikke. Vi havde et godt spisekammer med delvis kælder. Deri opbevarede havens syltede produkter – kød enten i saltkar eller smeltet ned med fedt. Grøntsager, kartofler, gulerødder, rødbeder og porrer osv. blev opbevaret i haven i en tangkule, som far havde lavet af et tykt lag tang ovenpå en trækonstruktion. Tang var der nok af, og vi havde kun ca. 20 meter til standen. Mor var hjemmegående, så hun havde tid til at pusle om maden. Jeg husker, at vi havde ikke ret meget at "rutte" med, men vi havde altid mad. Vi fik meget fjerkræ, idet vi på et tidspunkt havde både, høns, gæs, ænder og duer. Nu var det ikke sådan, at vi udelukkende levede af fjerkræ. Måltiderne bød også på fisk i mange varianter, kogt torsk, kogt gedde, kogt aborre, stegt ål, ålesuppe og rejer. En del af fiskene fik vi af en fisker, som vi kendte, og for øvrigt var fisk ikke så dyre dengang. Engang imellem fik vi en halv gris, købt hos noget familie. Når denne halve gris var enten saltet eller smeltet ned med fedt, var der mad i huset, men det skulle også vare en rum tid.

Skulle vi nogen steder, så enten gik vi eller cyklede. På Flatø boede på det tidspunkt to familier. Den ene var familien Møller. Der var to drenge og to piger. Drengene Knud og Frantz var jeg gode kammerater med. Grunden til, at jeg var kammerater med dem, var nok den, at deres far arbejdede i Nykøbing ligesom min far. Derfor var der forskel på os i skolen. Vi kunne godt mærke, at vi var "bydrenge". De andre børn i skolen var "indfødte". Nu – så mange år efter, kan jeg godt se, at vi blev moppede.

Den anden familie på Flatø, var Munk-familien. En søn derfra var Arne Munk, som mange år senere etablerede "Munks produkthandel" i Maribo. Overhovedet i familien levede af fiskeri. I forbindelse med fiskeriet, som de fleste beboere på Hasselø ernærede sig af, kan jeg berette forskellige oplevelser om.

Der var f.eks. en fisker eller eksportør, som vi kaldte "Ålekongen" – navnet taler vist for sig selv. En anden fisker oplevede vi som enestående dyreven. Han havde på et tidspunkt en tam sælunge som, når han gik fra stranden og mod huset "vraltede" bagefter. En gang, han var på besøg hos os, satte han sig på en bænk med vores (glubske) hund ved siden. Far advarede ham om, at den godt kunne finde på at bide. Det lod han, som han ikke hørte, og det endte med, at hunden slikkede ham over hele hovedet.

Og så var der "onkel Kristian" og "tante Kamilla". Kristian Nielsen var søn af Henrik Nielsen. Henrik Nielsen var søn af "Flatøkongen". I den tid vi boede i Hasselø Plantage, boede Henrik Nielsen hos en datter. Hendes navn var Betty Svendsen, og hun var for øvrigt mor til Grete Svendsen (senere Grete Bredahl). Jeg lærte hele familien Nielsen at kende og kan huske de fleste. De var syv søskende. Men tilbage til "onkel Kristian" – Kristian Nielsen, som boede ved siden af smedien (Omann). Vi kom af en eller anden grund temmelig tæt på dem. Vi besøgte dem og omvendt. Kristian levede af fiskeri –

undtagen om vinteren, da arbejdede han på Sukkerfabrikken i Nykøbing ligesom mange af de andre fiskere.

Jeg kom hver dag i deres hjem i "det store frikvarter", og selv om jeg havde madpakke med, fik jeg altid et stykke brød. De fleste var ikke fattige, men de havde ikke råd til de store udskejelser, det var det samme hos os.

Sommerens højdepunkt var, når "onkel Kristian" kom sejlene i sin fiskerkvase til Hasselø Plantage, og mine forældre + farmor blev færget ombord. Så gik turen til Kejlsø, hvor vi blev landsat. Altid en strålende sommersøndag, hvor vi fik kaffe og os børn saftvand, dertil hjemmebag. Resten af eftermiddagen tilbragte vi med at nyde naturen på øen.

Sommerens højdepunkt var, når "onkel Kristian" kom sejlene i sin fiskerkvase til Hasselø Plantage, og mine forældre + farmor blev færget ombord. Så gik turen til Kejlsø, hvor vi blev landsat. Altid en strålende sommersøndag, hvor vi fik kaffe og os børn saftvand, dertil hjemmebag. Resten af eftermiddagen tilbragte vi med at nyde naturen på øen, men aftensmaden skulle vi da også have, og den bestod af: Mågeæggekage, som navnet siger, var fremstillet af mågeæg samlet af "onkel Kristian". Der var mange mågere der på øen, og han vidste helt nøjagtigt, hvordan han skulle bære sig af, så mågerne ikke kom tilbage til tomme reder. Jeg kan endnu se denne orangefarvede æggekage for mig, - behøver jeg at fortælle, at flæsken var fra en hjemmeslagtet gris – vist nok også hjemmerøget. Af andet pålæg kan nævnes; hjemmelavet leverpostej, som var af en konsistens, så det var skåret i tynde skiver, kogt letsaltet skinke, en eller flere slags fjerkræ (koldt). Ost – som var det eneste, der var købt. Måltidet sluttede med friskfangede nykogte rejer. Så var udflugten forbi. Drikkevarerne bestod af henholdsvis lyst og mørkt hvidtøl og snaps.

Endnu en lille beretning om en fisker, som boede i Plantagen. Han var gift med en norsk kone, som var fantastisk sparsommelig, når der blev rester af rugbrød, opblødte hun dem og bagte dem. Da mor og far flyttede fra Hasselø, bosatte de sig i Øster Toreby. De inviterede denne fisker og hans kone, og da de ikke havde cykler, gik de turen frem og tilbage - 16 km. En af de ting, jeg husker, var, at vi fik sildemad og bagefter grønærter med skinke. Det blev de meget forbavsede over, de troede da, at de kun skulle have sild, - ak ja. De var meget specielle, men rare.

Tilbage til Hasselø og fjerkræholdet. Jeg kan ikke huske, hvordan og hvornår vi fik de forskellige fjerkræbestande. De første æg købte vi på "gården". Når jeg nævner "gården", så var det gården (gammel gård, hvor der i dag er en forholdsvis ny beliggende). Til gården hørte kalkværket, som fungerede mens vi boede der. Vi startede med at få kyllinger fra gården. Senere rugede vi selv kyllinger ud, men vi fik vistnok også kyllinger andetsteds fra. I alt fald havde vi på et tidspunkt hvide Wyandotter – senere Sussex, - begge racer var ualmindelig tamme. Far kunne ikke nøjes med høns. Derfor fik vi efterhånden både ænder, gæs og duer.

Jeg husker, at mor solgte æggene fra hønsene, og selv om hun ikke tjente de store formuer, var der dog nok til, at der var råd til foder til det øvrige fjerkræ. Far solgte dueunger til sine arbejdskammerater. Naturligvis fik vi da også duesteg. Det var en "himmerig mundfuld". Gæs og ænder var forbeholdt julen.

Huse til fjerkræet sammentømrede far selv. Der skulle naturligvis renses ved så stort et fjerkræhold. Det var mit arbejde. Løn 25 øre om ugen. Vi var så heldige, at nedenfor

haven var et stykke græs, som ganske vist ikke tilhørte os, men der gik gæssene i bure, som far også selv havde lavet. Disse bure kunne samles og skilles ved hjælp af skruer og hængsler, og det havde gæssene også fundet ud af, så de pillede skruerne ud. Far elskede at fortælle, at der somme tider var skruer i kråsen på gæssene, når de var slagtet. Det var naturligvis en skrøne. Men vi havde også en hund, som troede, at den kunne klare gæssene, men der tog den gruelig fejl, da gasen var en bestemt "herre", som ved et eftertrykkeligt rap i pandeskindet fik hunden til at holde sig på afstand.

Hasselø Plantage var, som navnet siger, en gammel plantage, der havde hørt til gården. Den var så efterhånden blevet udstykket. Den del eller det meste var bebygget, men andre lodder blev drevet som "kolonihaver". Naboen til os var vognmand Henrik Petersen fra Nykøbing. Det blev vores meget gode venner. "Gården"'s ejer var en ældre mand, som vist nok overdrog gården til sin søn, som desværre omkom på tragisk vis ved en drukneulykke. Jeg kan huske, at det berørte samtlige beboere meget.

Den sidste ejer af Flatø (søn af "Flatøkongen") Henrik Nielsen boede også i Hasselø Plantage, mens vi boede der. Han havde syv børn, som jeg husker:

1. Kristian Nielsen – fisker (onkel Kristian).

2. Georg Nielsen – fiskehandler ved Chr. IX broen.

Der var to fiskehandlere ved broen, den anden hed Pryds. Begge fik senere forretninger i selve byen.

3. På Bogø boede en tredje bror, som hed Karl. Han havde en lille landejendom. Ham og konen havde en søn, som var dybt åndssvag, vi børn var bange for ham, når familien kom på besøg hos Rasmus og Hansigne.

4. Den fjerde bror var bosat i København, hvor han var drager på hovedbanegården.

5. Den femte var ansat – ja jeg ved ikke af hvem, men han sejlede postbåden i Nakskov fjord til alle småøerne. Han fik for øvrigt et ret godt kendskab til Peter Freuchen.

Det var de fem, og så var der to søstre.

6. Hansigne, som var gift med Rasmus Sørensen, og de var vores genboer. Rasmus var fastansat på Sukkerfabrikken i Nykøbing.

7. Den yngste og sidste søster hed Betty, hun var gift med Marius Svendsen. De boede også i Hasselø Plantage, og de havde en datter – Grete – hun er omtalt i forbindelse med bogen om Flatø.

Den gamle Henrik Nielsen boede hos Betty og Marius. Marius arbejdede på kalkværket, som hørte til "gården".

Mens vi boede på Hasselø oplevede jeg fastelavnsridning. Hvordan jeg blev involveret i det, står hen i det uvisse. Men det var en flok ryttere (unge karle) klædt i hvide skjorter, ridebukser, ridestøvler og skråhuer, og nu så mange år efter, kan jeg huske, at de karle, som havde været ved rytteriet førte sig frem. Der manglede heller ikke en vogn med udklædte "fastelavnsnarre". Kort beskrivelse – en rigtig nar med narrehue og en klovn (dummeper). Hvordan vi børn kom med rundt, husker jeg ikke. Jeg ved bare, at vi var med rundt på gårdene og fik del i lækkerierne, som blev budt.

En person husker jeg tydeligt – også navn. Grunden til, at jeg husker ham, er nok, at han kun havde en arm. Den arm, der manglede, var erstattet med protese med en krog (klo), så han kunne betjene værktøj. Han var for øvrigt også snefoged om vinteren, dvs. han red

rundt og hvervede folk til snekastning. Mange år efter, da jeg blev ansat i Saksøbing, havde Niels Juel en landejendom i Kartoffe. Vi kaldte den farmen. Nogle af bygningerne var af halm.

Denne lille beretning om Hasselø, syntes jeg skal slutte med nogle oplevelser, som jeg har haft. Det gælder de to musikere, som i sin tid spillede til bal på Flatø. Det har været, da Henrik Nielsen residerede. Den ene har jeg oplevet adskillige gange, han gik under navnet "Danse Larsen", hans rigtige navn var Johannes Larsen. Navnet har han naturligvis fået, fordi han spillede til dans (violin), og også, fordi han på et eller andet tidspunkt og for resten flere gange i aftenens løb sang en hjemmedigtet og hjemmekomponeret vise, som, hvis jeg husker rigtigt, endte med ordene. "Vi danser – I danser – jeg danser, danse, danse osv.

"Danse-Larsen"

Herve Mortensen

Efter datidens forhold var han en fantastisk underholdende violinist. Jeg har oplevet ham adskillige gange, bl.a. til de årlige fastelavnsballer i "Brugsen" i Hasselø by, men også til private fester. Jeg husker ham fra fars og mors sølvbryllup. Han boede på det tidspunkt i Øster Toreby.

Den anden musiker, som jeg omtalte, hed Bergholz. Han var vist nok skrædder, men tog altså også ud og spillede, når der var bal. Jeg har kun oplevet ham en enkelt gang hos vores nabo Hansigne og Rasmus Sørensen, (da var han ædru). Men han spillede en overgang sammen med "Danse Larsen", men det står hen i det uvisse, om det var klarinet eller violin. Det har nok været klarinet, for så vidt jeg ved, havde han "klarinetolie" med, og i løbet af aftenen blev han lettere "anløben" (det gjorde "Danse Larsen" aldrig). Bergholz havde træben, og det var noget vi børn bemærkede (gys – undren).

Hasselø Plantage havde på den tid, da vi boede der, en købmand. Han hed Thorning, og var egentlig ikke selvstændig købmand, men en art bestyrer. Ejeren var købmand Rasmussen fra Kraghave. Han kom en gang imellem på inspektion, Jeg husker ham som en yderst venlig og rar mand, hvorimod Thorning kunne være meget afvekslende. Han var heller ikke handelsuddannet.

Det var lidt af, hvad en "Hasselødreng" kunne huske.

Artiklen er redigeret og udgivet af "Hasselø-fonden" i fondens nyhedsbrev nr. 7 fra 2006